L-ASSEDJU L-KBIR TAL-1565 (2)

L-assalt fuq il-Forti Sant'Iermu

JOSEPH SERRACINO

Impressjoni artistika tal-assalt fuq il-Forti Sant'Iermu

L-eżerċitu li ddefenda lil Malta fiż-żmien l-Assedju Kbir kien taħt il-kmand suprem tal-Gran Mastru Jean de la Valette. Kien jikkonsisti f'Kavallieri, suldati Maltin, Taljani, Sqallin u Spanjoli din il-lista hi meħuda mill-Bosio: Kavallieri tal-Lingwa tal-Italja 161 b'5 servjenti d'armi, Kavallieri tal-Lingwa ta' Provenza 63 b'15 servjent d'armi, Kavallieri tal-Lingwa ta' Alvernja 26 b'14 servjent d'armi, Kavallieri tal-Lingwa ta' Franza 55 b'23 servjent d'armi, Kavallieri tal-Lingwa Aragona 8 b'3 servjenti d'armi, Kavallieri tal-Lingwa ta' Kastilja 70 b'6 servjenti d'armi, Kavallieri tal-Lingwa tal-Ġermanja 18 b'1 servjent d'armi, Kavallieri tal-Lingwa tal-Ingilterra 1, Kappillani Konventwali tal-Lingwi kollha 43, Kumpanija tas-Servi tal-Gran Mastru 150, Gwarniġjon ta' Sant' Iermu 60, Gwarniġjon ta' Għawdex 100, Suldati u baħrin tax-xwieni (ħafna minnhom Maltin) 700, Artilleri 120, Kumpanija tal-Kurunell Mas (Spanjoli u Taljani) 400, Kumpanija tal-Kaptan Asdrubale di Mediċi (Taljani) 200, Kumpanija tal-Kaptan Giovanni Vagnone (Taljani) 150, Kumpanija tal-Kaptan Andrea Magnasco (Taljani) 150, Kumpanija tal-Kaptan Miranda (Spanjoli) 200, Kumpanija tal-Kaptan Juan de la Cerda (Spanjoli) 200, Kumpanija tal-Birgu (suldati Maltin) 500, Kumpanija ta' Bormla (suldati Maltin) 300, Kumpanija tal-Imdina u r-Rabat (suldati Maltin) 1,500, Kumpanija taż-Żejtun (suldati Maltin) 560, Kumpanija ta' Birkirkara (suldati Maltin) 680, Kumpanija ta' Bir Miftuħ (suldati Maltin) 560, Kumpanija taż-Żurrieq (suldati Maltin) 570, Kumpanija tan-Naxxar (suldati Maltin) 590, Kumpanija tas-Siġġiewi (suldati Maltin) 570, Kumpanija ta' Nicolo di Nero (Sqallin u Griegi) 215, Baħrin Ġenoviżi tal-Kaptan Villavecchia (Taljani) 60.

L-istoriċi tal-Ordni li kitbu dwar dan l-assedju jagħtuna fid-dettal u bi preċiżjoni kbira jum wara l-ieħor l-attakki ħorox u mdemmija li t-Torok għamlu fuq il-Fortizzi ta' Sant' Iermu, San Mikiel, Sant' Anġlu u s-Swar ta' Kastilja, għalkemm matulu t-Torok ippruvaw jassedjaw ukoll lill-Imdina. Wara l-waqgħa ta' Sant' Iermu, it-Torok ikkonċentraw b'qawwa kbira u f'bumbardamenti kontinwi fuq iż-żewġ fortizzi tal-Port il-Kbir – Sant' Anġlu u San Mikiel. L-għan tat-Torok kien li jkissruhom u b'hekk jirbħu l-gżira ta' Malta għas-sultan tagħhom. Iżda wara s-swar żonqrija kien hemm il-Kavallieri u Maltin, lesti biex jiddefenduhom b'ħajjithom, konvinti, li jekk it-Torok jirnexxilhom jirbħu l-Forti San Mikiel jew il-Forti Sant' Anġlu, dan kien ifisser ittmiem tagħhom, il-jasar għalihom għall-familji tagħhom u telfa kbira għall-fidi ta' Kristu.

Ovvjament il-waqgħa tal-Forti Sant' Iermu li seħħet fit-23 ta' Ġunju, lejlet il-festa tal-Patrun tal-Kavallieri San Ġwann Battista, għenet moralment lit-Torok, għalkemm militarment tilfu madwar 9,000 suldat biex rebħuh. Għall-Maltin u l-Kavallieri, it-telfa ta' Sant' Iermu kienet tfisser telfa kbira, u li kieku huma ma kellhomx tama kbira li minn jum għall-ieħor kellha tasal l-għajnuna minn Sqallija, din it-telfa mhux biss setgħet tbaxxi l-moral tal-Kavallieri, li xi wħud minnhom diġà kellhom esperjenza ta' taqbid mal-Misilmin, iżda wkoll tal-poplu Malti li kien magħluq wara s-swar u beżgħan li jaqa' lsir tat-Torok. Iżda l-għajnuna li kienet ilha żmien imwiegħda mislaten Insara Ewropej mhux biss kienet għadha qed tistenna l-wasla tax-xwieni fil-Port ta' Sirakuża, iżda wkoll li jbattu l-maltempati kbar li kienu ħakmu lil Sqallija u l-kanal li jaqsam liżżewġ gżejjer.

Wara l-waqgħa ta' Sant' Iermu, it-Torok dawru ħarsithom lejn il-Fortizzi ta' San Mikiel u ta' Sant' Anġlu u ddeċiedew li jattakkawhom flimkien mill-art u mill-baħar. Il-Kavallieri u l-Maltin issa ntebħu li kienet waslet is-siegħa tal-prova, u fuq is-swar taż-żonqor ħalfu li jiddefendu lil Malta u jissieltu sal-aħħar nifs ta' ħajjithom u għall-fidi ta' Kristu kontra l-qawwa tal-Mislem.

It-taqtigħat sider ma' sider kienu qliel u ħorox bilbosta! L-attakki fuq il-Forti San Mikiel u s-swar tal-Isla, u fuq Sant' Anġlu u s-swar tal-Birgu kienu kontinwi u bla ħniena. Is-suldati Torok, ħafna minnhom fanatiċi għat-twemmin tagħhom, kienu jemmnu li jekk imutu fil-ġlied imorru jgawdu lil Alla, u għalhekk wieħed jista' jimmaġina b'kemm qilla u determinazzjoni kbira kienu jidħlu fil-ġlied. U aktar ma beda għaddej żmien, l-attakki aktar żdiedu, u l-bumbardamenti minn diversi batteriji madwar iswar taż-żewġt ibliet saru aktar spissi.

Fit-2 ta' Awwissu, it-Torok għamlu assalt kbir fuq il-Forti San Mikiel u attakkawh mill-art u mill-baħar. Kienet taqtigħa kbira, u l-Kavallieri u l-Maltin issieltu bi qlubija kbira.

Kien hemm mumenti li t-Torok irnexxielhom jitilgħu fuq is-swar tal-Isla, iżda l-Maltin b'ħila tal-għaġeb tqabdu magħhom u reġġgħuhom lura. L-istess xorti messet ukoll lill-Birgu meta fil-21 ta' Awwissu t-Torok ħabtu għas-swar ta' Kastilja tal-Birgu u rnexxielhom jidħlu 'l ġewwa minnhom u jwaħħlu l-istandard tagħhom. Iżda għal darb'oħra, il-Kavallieri, din id-darba mmexxijin mill-Gran Mastru la Valette qabżu fuqhom, u għal ħin twil issieltu sider ma' sider sakemm it-Torok ġew megħlubin u mreġġgħin lura. Din it-taqtigħa kompliet għolliet il-moral tal-Maltin u tal-Kavallieri li matul l-assedju ssieltu spalla ma' spalla biex jiddefendu lil Malta kif ukoll l-fidi ta' Kristu.

Fis-7 ta' Settembru waslet l-għajnuna minn Sqallija u mmexxija minn Don Garcia, li meta t-Torok rawha riesqa lejn Malta ħawdu u abbandunaw it-trunċieri u l-batteriji li kellhom imdawrin madwar iż-żewġ fortizzi. It-Torok imbeżżgħin mill-qilla tal-Insara ħarbu lejn il-Marsa, imbagħad telgħu lejn l-Għolja Xiberras, fejn wara ħafna ġlied bejn Mustafa u Piali, iddeċidew, li waqt li l-Ġeneral Mustafa jipprova jikkonfronta r-rinforzi li ġew minn Sqallija, l-Ammirall Piali kellu jieħu ħsieb jgħabbi l-materjal tal-gwerra u jsalpa minnufih lejn il-Bajja ta' San Pawl il-Baħar. Hemmhekk hu kellu jistenna lill-kumplament tal-eżerċitu Tork, biex f'każ ta' disfatta jimbarka lis-suldati u jsalpaw lura lejn it-Turkija.

L-aħħar taqtigħa missielta sider ma' sider bejn it-Torok u l-Insara saret taħt in-Naxxar fejn ir-rinforzi tal-Insara taħt il-kmand ta' Ascanio della Corgna rnexxielhom mhux biss iwaqqfu l-avvanz tat-Torok, iżda wkoll bi qlubija kbira jġeġħelhom jirtiraw telliefa lejn ix-xwieni tagħhom f'San Pawl il-Baħar u jitilqu lura lejn pajjiżhom.

Din it-taqbida mdemmija li ħadet aktar minn tliet sigħat kienet l-aħħar taqtigħa tal-Assedju l-Kbir tal-1565, meta l-Kavallieri, flimkien mas-suldati Maltin u barranin issieltu biex Malta tibqa' taħt l-Ordni u l-fidi ta' Kristu tkompli ssaltan fuq il-poplu tagħna u fil-pajjiżi tal-Ewropa.

L-istoriċi jkomplu jgħidulna li l-għada, it-8 ta' Settembru, jum it-twelid tal-Madonna, fil-knisja ta' San Lawrenz ġiet iċċelebrata quddiesa solenni bħala ringrazzjament lil Alla għarrebħa kbira tal-Kavallieri u l-Maltin fuq il-Mislem Tork u t-tmiem tal-Assedju. Jiem wara, il-Gran Mastru Jean de la Valette onora lill-Birgu bit-titlu ta' "Civitas Vittoriosa" – il-Belt Rebbieħa, u lill-Belt Senglea bit-titlu ta' "Civitas Invicta" – il-Belt Qatt Mirbuħa...

Id-dehra maestuża tal-Forti Sant' Iermu f'ras l-ilsien art li fuqu nbniet il-Belt Valletta fl-1568 għadha sal-lum timla b'kurżitajiet kbar lil dawk il-Maltin li jħobbu l-istorja ta' pajjiżna, li bla ma jridu jistaqsu x'sehem kellu dan il-Forti fl-Assedju l-Kbir tal-1565. Xi storiċi jsostnu li f'ras dan l-ilsien art, antikament magħruf bħala Għolja ta' Xebb-ir-Ras kien hemm kappella żgħira ddedikata lil Sant' Erasmo magħruf fost il-baħrin bħala Sant' Iermu. Tefgħa ta' ġebla 'l boġħod minnha, kien hemm torri żgħir li kien inbena mill-Aragoniżi fl-1450 b'ordni tas-Sultan Alfonzo ta' Spanja.

Meta l-kursar Turgot Rais Dragut assedja liċ-ċittadella ta' Għawdex u ġarr miegħu aktar minn 3,000 ruħ fil-jasar, il-Gran Mastru Juan d'Homedes (1536 - 1553) konxju minn dawn l-assalti tal-furbani u bażgħan minn xi ħbit għall-għarrieda mit-Torok b'eżerċitu kbir fuq il-gżejjer Maltin, qabbad lill-Inġinier Spanjol Pietru Pardo biex jiddisinja forti b'saħħtu biżżejjed li jkun kapaċi jgħasses id-daħla taż-żewġ portijiet. Dan il-forti mibni f'forma ta' stilla b'erba' ponot, bi swar għoljin bejn kull żewġ ponot tlesta fi żmien sena (1552) u ssemma Sant' Iermu.

Dan il-forti (mhux dak li naraw illum, għax dan inbena wara l-Assedju l-Kbir) wara li tlesta, l-Inġinier Pardo kien issuġġerixxa li jiġi msaħħaħ b'kavallier malġenb, u snin wara (1564) kompla jissaħħa b'rivellin fuq in-naħa tal-Punent tiegħu biex ikun protett minn xi attakk min-naħa ta' Marsamxett. Ironikament, dan il-forti, barra li nbena malajr, kien żgħir ħafna, u għalkemm kien mibni fuq il-blat bi swar għoljin u mdawwar b'foss wiesa' ħafna, is-swar tiegħu ma kinux għoljin biżżejjed li jaqbżu l-ogħla postjiet, fejn it-Torok, matul l-assedju fuqu għarfu jippustaw il-batteriji b'kanuni kbar u attakkawh kontinwament.

Meta fit-18 ta' Mejju 1565 il-flotta Torka ntlemħet fuq ix-xefaq u bil-mod bdiet riesqa lejn Malta, il-kanuni ta' Sant' Iermu u Sant' Anġlu sparaw tliet tiri bħala sinjal ta' twissija li l-għadu kien qrib xtutna u li s-siegħa tal-prova kienet waslet. Ftit tal-ħin wara l-istess sinjal ingħata wkoll mill-Imdina u n-nies li kienet mifruxa fl-irħula tal-qrib bdiet tippreżenta biex tidħol fil-belt. Sadanittant, fuq is-swar tal-Forti Sant' Iermu, Sant' Anġlu u ta' San Mikiel bdew jinġemgħu n-nies u bdew jinstemgħu l-ħsejjes tat-tnabar, trumbetti u tal-armi. Dan kien is-sinjal li kellu jingħata biex in-nies li kienet mifruxa fl-irħula qrib il-bliet tal-Birgu u l-Isla biex minnufih jiġbru lill-membri talfamilji tagħhom, l-annimali u l-proviżjon tal-ikel u jidħlu malajr għall-kenn fl-ibliet.

Wara l-ewwel taqbida mdemmija li saret bejn il-kavallieri u t-Torok fuq il-Posta ta' Kastilja (il-Birgu), il-kunsill tal-gwerra Tork kien maqsum. Mustafa Baxa bħala l-Ġeneral Suprem talarmata ried li l-ewwel jaħtaf taħt idejh l-Imdina u wara jassedja lill-Birgu u lill-Isla. Għalih il-Forti Sant' Iermu ma kienx problema, għax barra li kien forti żgħir, filfehma tiegħu ma kienx b'saħħtu biżżejjed li jirreżisti fit-tul u għalhekk ma tahx aktar minn ġimgħa li jaqa' f'idejhom. Iżda l-Ammirall Piali (ħabib kbir tas-Sultan Sulejman) insista li l-ewwel jattakkaw lill-Forti Sant' Iermu għax dan il-forti, barra li kien jiddomina d-daħla taż-żewġ portijiet, kien ukoll ta' ostaklu kbir għall-flotta Torka li kienet ankrata 'l barra minn Marsamxett. Barra minn hekk, hu kien tal-fehma, li l-forti barra li ma kienx b'saħħtu kien ukoll iżolat, u għalhekk, jekk jgħassu tajjeb il-kanal li jaqsam il-Forti ta' Sant' Iermu mill-Birgu, ma kienx possibbli li jintbagħtu r-rinforzi u proviżjon ieħor.

Għall-ewwel il-gwarniġjon ta' Sant' Iermu kien kompost minn 50 Kavallier u 400 suldat, iżda dan innumru żdied b'74 Kavallier ieħor u 200 suldat taħt il-kmand tal-kulunell Mass. Wara l-ewwel assalti mit-Torok, reġgħu ntbagħtu rinforzi oħrajn ta' 100 Kavallier ieħor, il-kumplament talkumpanija tal-Kulunell Mass (400 suldat Spanjol) u l-kaptan La Mott b'200 suldat ieħor. Aktar tard La Valette bagħtilhom 200 suldat Spanjol ieħor taħt il-kmand tal-kaptani Miranda u Medrano. Fl-ewwel jiem tal-Assedju fuq Sant' Iermu, il-feruti kienu jitniżżlu mill-forti matul il-lejl u jittieħdu fil-Birgu b'permezz taddgħajjes, u fi triqthom lura kienu jieħdu rinforzi żodda, ikel u munizzjon. Peress li l-kavallier Broglia (il-kmandant tal-Forti) u l-kavallier Sagra (il-kmandant tal-artillerija) sfaw feruti serjament f'wieħed mill-attakki ġenerali li sar mit-Torok fuq il-forti, il-Gran Mastru La Valette ħatar lill-kavallier Melchiorre Monserrat (9 ta' Ġunju) bħala kmandant tal-Forti u lill-Balliju Srugno minflok Sagra.

L-ewwel attakk fuq il-forti sar fl-24 ta' Mejju. Il-Ġeneral Mustafa ordna li jsir bumbardament b'kanuni kbar fuq dan il-forti. Il-ħsarat kienu kbar, peress li l-balal (160 libra) tal-kanuni kienu mmirati fuq l-istess naħat u għalhekk ġarrfu xi partijiet mill-forti. Il-wasla ta' Dragut fit-2 ta' Ġunju ġabet magħha ferħ kbir fost it-Torok. Għall-ewwel hu ma qabilx mal-pjani ta' Mustafa u ta' Piali, iżda peress li ħbit fuq Sant' Iermu kien ħrax sewwa ma oġġezzjonax, anzi beda jara kif seta' jsaħħaħ il-batteriji li kellhom faċċata tal-forti biex b'hekk l-attakki jkunu aktar effettivi fil-mira tagħhom u jikkaġunaw aktar ħsarat.

Il-flotta Torka fil-Port ta' Marsamxett fiż-żmien l-assedju fuq il-Forti Sant'Iermu

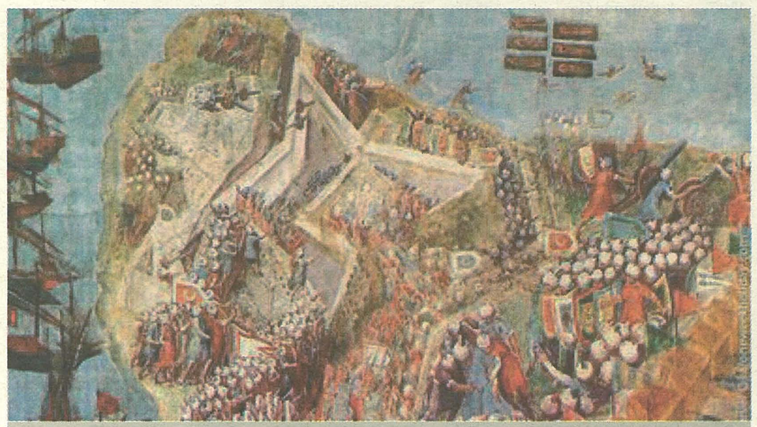

Stampa ohra tal-assalt fuq il-Forti ta' Sant' Iermu

Meta t-Torok raw li l-Kavallieri u s-suldati Nsara baqgħu jirreżistu l-attakki feroċi tagħhom mill-art u mill-baħar, u huma bdew jitilfu mijiet ta' suldati Torok, Dragut ordna li jippustaw żewġ batteriji oħra b'kanuni akbar, waħda f'Tigne u l-oħra fir-Rikażli, biex b'hekk il-forti jkun iċċirkondat minn kull naħa u l-kavallieri ma jkollhomx alternattiva oħra għajr li jċedu l-armi.

Għal kważi xahar sħiħ il-Kavallieri ssieltu mat-Torok f'taqtigħat tal-biża' u bi qlubija kbira. Għall-ewwel jiem kienu jaslu xi rinforzi mill-Birgu fis-satra tal-lejl u l-feruti kif aċċennajt aktar qabel kienu jittieħdu f'Sant' Anġlu, iżda meta t-Torok intebħu b'dan, huma ppustaw batterija kbira (fejn illum hemm il-Barrakka ta' Isfel) biex ireġġgħu lura kull rinforz li seta' jintbagħat mill-Birgu u bdew jagħmlu għassa stretta fuq il-baħar biex ifixklu kull tentattiv li jsir min-naħa tal-Kavallieri. Issa l-Kavallieri u s-suldati ta' Sant' Iermu ntebħu li ġew iżolati kompletament u t-tama li jibqgħu ħajjin bdiet tgħib bil-mod il-mod.

Kien kollu għalxejn li l-kanuni ta' Sant' Anġlu kienu kontinwament jisparaw fuq il-batteriji Torok imwaqqfin fil-għoli quddiem Sant' Iermu, għax ftit li xejn għamlulhom ħsara. Kien propjru waqt spezzjoni fuq waħda minn dawn il-batteriji li Dragut – il-kusar li ħabat għal Malta bosta darbi – ntlaqat minn ġebla f'nagħsu u miet ftit tal-jiem wara fit-tinda tiegħu fil-Marsa.

Aktar ma beda għaddej żmien aktar l-attakki ħraxu fl-intensità tagħhom. Kien kollu għalxejn li l-ftit Kavallieri u s-suldati li baqgħu ħajjin, xi wħud minnhom feruti komplew jiddefendu l-forti nofsu mġarraf bi qlubija kbira. Il-bumbardamenti kontinwi lejl u nhar u taqbid sider ma' sider malĠannizzari, Spahi u Yuyalari kien qed jgħejjihom u jkattar dejjem in-numru ta' feruti. Huma kienu jafu li tama ta' rinforzi ġodda ma kienx hemm, u għalhekk b'rassenjazzjoni kbira u b'tama kbira f'Alla stennew li minn ħin għall-ieħor tibda l-aħħar taqtigħa. Wara t-telfa tar-Rivellin, il-ftit qalbiena li baqgħu ħajjin, waqt li ħarsu lejn l-għadu Tork jippusta batteriji ġodda b'kanuni kbar u jipprepara għall-aħħar assalt fuq il-forti, ħalfu li ma jċedux u jkomplu jikkumbattu sal-aħħar nifs ta' ħajjithom.

L-aħħar attakk feroċi fuq il-Forti ta' Sant' Iermu sar fit-23 ta' Ġunju. Kien attakk imdemmi u barbaru! Fih inqatlu brutalment il-Kavallieri, fosthom De Guaras, Avogadro u l-kulunell Mas, kif ukoll ħafna mis-suldati li baqgħu ħajjin. Jingħad li xi suldati Maltin laħqu qabżu l-baħar u għamu sal-Birgu, waqt li numru żgħir ta' kavallieri feruti ċedew l-armi u taw ruħhom bi pruġunieri lill-furbani – segwaċi ta' Dragut, li bit-tama li jġibu prezz tajjeb tagħhom ħbewhom mis-suldati ta' Mustafa Baxa li kellhom l-ordni li joqtlu lil kulħadd. Malli ttellgħet il-bandiera Torka fuq Sant' Iermu u l-Ġeneral Mustafa daħal trijonfalment fil-forti, waqt li ta ħarsa ħafifa lejn il-mijiet ta' suldati mejtin u oħrajn feruti, huwa dawwar ħarstu lejn il-fortizzi ta' Sant' Anġlu u ta' San Mikiel u b'leħen ta' wieħed imħasseb qal lil ta' madwaru, " ...jekk it-tifel swielna daqshekk biex ħadnieh, x'sejjer ikun il-prezz tal-missier?..."

Il-waqgħa tal-Forti ta' Sant' Iermu, wara 30 jum ta' bumbardamenti u ġlied feroċi kienet telfa kbira għall-kavallieri. Iżda l-qlubija ta' sħabhom u l-mewt tagħhom għall-fidi ta' Kristu u għallħelsien ta' Malta minn taħt il-jasar, imliet bi spirtu kumbattiv lill-Kavallieri u lis-suldati Maltin li kienu mxerrdin wara s-swar ta' Sant' Anġlu u ta' San Mikiel. Huma u ħarsu lejn il-bnadar Torok iperpru fuq iswar imġarrfin tal-Forti ta' Sant' Iermu rrealizzaw li s-siegħa tal-prova tagħhom kienet fil-qrib...